

نیازسنجی آموزشی اولیای دانش آموزان جهت آموزش خانواده در مدارس

سید صادق نبوی

چکیده

در این پژوهش به بررسی نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان جهت آموزش خانواده در مدارس ابتدایی، راهنمایی و متوسطه پرداخته شده است. هدف اصلی آن، شناسایی و تعیین نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان در زمینه مسایل تربیتی فرزندان و همچنین تعیین میزان انطباق محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان بوده است. بدین منظور نمونه ای مشتمل بر ۸۳۷ نفر از اولیای دانش آموزان، ۷۵ مدرس دوره و ۷۵ مدیر دوره از مدارس شهرستانهای استان تهران انتخاب گردیدند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه ی محقق ساخته بود که پس از بدست آوردن روایی و اعتبار لازم به کار گرفته شد. نتایج حاصل نشان می دهد که محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده تا اندازه زیادی با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره ابتدایی، راهنمایی و متوسطه انطباق و هماهنگی داشته است. همچنین محتوای آنها همه نیازهای آموزشی والدین را در بر نمی گیرد بلکه نیازهای آموزشی دیگری نیز وجود دارد که در محتوای دوره ها لحاظ نگردیده است، مهم ترین آنها عبارتند از: آموزش مهارت های زندگی به فرزندان، مدیریت خانواده و روشهای اداره آن، اعتیاد و آسیب های آن، خانواده متعادل و مشخصه های آن، شناخت رفتارهای ناهنجار نوجوان و چگونگی برخورد با آنها، آسیب های اجتماعی در دوره نوجوانی و شیوه های مقابله با آنها، آموزش مهارت های اجتماعی به نوجوان، روشهای دوست یابی و نحوه برخورد با جنس مخالف، آشنایی با کتاب های مناسب نوجوانان.

واژگان کلیدی: نیازسنجی، نیاز آموزشی آموزش خانواده، مسایل تربیتی فرزندان، اولیا، مدرس آموزش خانواده

مقدمه

اهمیت خانواده در تربیت فرزندان بر کسی پوشیده نیست؛ خانواده اعضای جامعه را اجتماعی می کند و فرزندان را قبل از سنین مدرسه برای ایفای نقش های اجتماعی آموزش می دهد. حتی در سنین مدرسه - به جز حدود ۶ ساعت در هر شبانه روز - بقیه وقت خود را در خانه می گذرانند. در عصر کنونی، خانواده مسایل و مشکلات گوناگونی دارد در صورتی که هر یک از این مشکلات، آگاهانه حل نشود می تواند خانواده را از حالت عادی خارج کرده و مشکل آفرین سازد برگزاری کلاسهای آموزش خانواده می تواند برای غلبه بر این مشکلات و نیز پیشگیری از آنها راهگشا باشد (وفادار ، ۱۳۷۴ : ۱۸). تشکیل کلاسهای آموزش خانواده یکی از راههای مهم کسب صلاحیت به منظور ایفای نقش مؤثر خانواده است زیرا که از طریق آموزش آنها نسبت به توانایی ها و ظرفیت های بالقوه خویش آگاهی یافته و آمادگی لازم را برای مواجهه با شرایط و موقعیت های مختلف در تربیت فرزندان و ایجاد کانون گرم خانوادگی کسب می نمایند . (دستورالعمل جامع آموزش خانواده ، ۱۳۷۷ : ۲). بنابراین ضروری است که والدین از یافته های جدید تعلیم و تربیت و علم روان شناسی در زمینه مسایل تربیتی کودکان و نوجوانان آگاه شده و به صورت مستمر آموزش ببینند . بدین طریق آنها خواهند توانست ضمن پیشگیری از بروز ناهنجاری های روانی و رفتاری در میان فرزندان ، استعداد های بالقوه آنها را نیز شکوفا سازند .

در راستای رفع این نیاز ضروری خانواده ها ، از اوایل قرن بیستم در برخی از کشورها کلاس هایی در مدارس برای آموزش مسایل تربیتی به اولیای دانش آموزان طراحی و اجرا شده است . در کشور ما نیز در سال ۱۳۴۶ انجمنی با نام انجمن ملی اولیاء و مربیان ایران تأسیس شد و از سال ۱۳۵۱ در راستای اهداف انجمن کلاس هایی برای آموزش موضوعات خانوادگی و تربیتی در برخی از مدارس تشکیل شد . پس از پیروزی انقلاب اسلامی انجمن با نام انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران شروع به کار کرد و از سال ۱۳۶۸ دفتر مرکزی انجمن اولیاء و مربیان ، موضوعاتی را برای آموزش خانواده مطرح نمود و کلاس های آموزش خانواده به صورت جدی تر در سطح مدارس تشکیل گردید . در این کلاسهای آموزشی سعی شد تا خانواده ها را با چگونگی رشد و تربیت صحیح کودکان و نوجوانان آشنا نمایند، بدین ترتیب آموزش خانواده به صورت

دوره های آموزشی شکل گرفت. گاهی در محتوای این دوره ها بر اساس نیازهای آموزشی و تربیتی خانواده ها تجدید نظر می شود (وفادار ، ۱۳۷۴: ۲۰) در حال حاضر دوره های آموزش خانواده در سراسر کشور ، براساس دستور العمل جامع آموزش خانواده (مصوب ۱۳۷۷ شورای عالی انجمن اولیاء و مربیان ،) به منظور افزایش آگاهی های تربیتی والدین و رفتار مناسب در محیط خانواده و اجتماع ، در سطح مدارس تشکیل می شود بر مبنای دستورالعمل فوق عنوان دوره های آموزش خانواده ، عبارتند از :

- ۱- جوانان و تشکیل خانواده
- ۲- خانواده و فرزندان در دوره پیش دبستانی
- ۳- خانواده و فرزندان در دوره دبستان
- ۴- خانواده و فرزندان در دوره راهنمایی تحصیلی
- ۵- خانواده و فرزندان در دوره دبیرستان

برای هر کدام از عناوین مذکور ، کتاب هایی همنام با عناوین دوره ها به پیشنهاد سازمان مرکزی انجمن اولیاء و مربیان توسط استادان طرح جامع آموزش خانواده تدوین شده و در اختیار مدرسین آموزش خانواده در سطح مدارس (جهت تدریس) قرار گرفته است . محتوای آموزشی خاصی نیز برای هر یک از دوره ها تهیه و تدوین گردیده است .

یکی از نکات مهم مربوط به برنامه ریزی و مدیریت برنامه های آموزش خانواده ، توجه به نیازهای آموزشی خانواده ها با توجه به شرایط اقلیمی ، اجتماعی و فرهنگی منطقه سکونت آنها است که بر اساس آن، محتوای برنامه آموزش خانواده طراحی و تدوین می شود .

نتایج تحقیقات انجام شده در چند سال اخیر (ثابتی ، ۱۳۷۵ - قمری مهران ، ۱۳۷۷ و تقی زاده ، ۱۳۷۵) نشان می دهد که یکی از عوامل مهم که موجب کاهش استقبال و گرایش اولیاء نسبت به آموزش خانواده گردیده ، کاربردی نبودن محتوا و مطالب آموزشی برای اولیای دانش آموزان بوده است . با توجه به موارد فوق به نظر می رسد که محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده کاملاً منطبق با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان نبوده است. لذا پژوهش حاضر بر صدد است که اولاً نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان را در هر

دوره تحصیلی مورد شناسایی قرار داده و ثانیاً میزان انطباق محتوای دوره های آموزشی حاضر را با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان مشخص و تعیین نماید. تا از این طریق علاوه بر سنجش نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان، پیشنهادها و راهکارهای عملی مبتنی بر یافته های پژوهش جهت جذب بیشتر اولیاء به دوره های آموزش خانواده و افزایش کارآیی دوره ها به کارشناسان و برنامه ریزان ذیربط ارائه دهد.

پیشینه تحقیق

کانتور در اصل دوم آموزش اولیاء می گوید؛ والدین، علاقه مند به فراگیری هستند اگر آنها در رابطه با فرزند خود با مشکلی روبرو شوند چون علاقه دارند فرزندان ایشان در آینده فردی موفق و خوشبخت باشند لذا می خواهند به هر ترتیبی راه حل مناسبی برای مشکل پیدا کنند. حتی اگر والدین به تنهایی قادر به یافتن راه حلی نباشند از دیگران کمک خواهند گرفت. بدین جهت چون والدین دوست دارند و می خواهند روشهای مبارزه با مشکلات و رفتارهای نامناسب کودک را فرا بگیرند باید امکاناتی برای یادگیری آنها بوجود آید. یکی از امکاناتی که یادگیری آنها را می افزاید، شرکت در کلاس های آموزش اولیاء است (عصاره، ۱۳۷۴: ۲۷).

آموزش هایی که والدین نیاز دارند با توجه به پیشرفت جامعه بسیار متنوع است. برای آموزش والدین لازم است در هر شهر و منطقه ای نیازهای آموزشی آنان، به طور دقیق مورد شناسایی قرار گرفته و اولویت بندی شوند تا براساس اولویت ها برنامه آموزشی اولیاء طراحی شود در آن صورت است که برنامه های آموزش خانواده می تواند مفید واقع شود و کاملاً منطبق با نیازهای اولیای دانش آموزان باشد. تحقیقات نشان می دهند که در بین عوامل مختلفی که در پرورش شخصیت سالم در کودکان و نوجوانان مؤثرند تأثیرات متقابل کودکان و والدین و نحوه برخورد و رابطه والدین و کودک از مهمترین و بنیادی ترین عوامل محسوب می شود (نوابی نژاد، ۱۳۷۳: ۱۴).

مطالعه ای در خصوص تأثیر جنس، سن، مذهب و شغل در برنامه آموزش خانواده در سال ۱۹۸۴ روی ۳۳۵ بزرگسال صورت گرفته است. این مطالعه

تأثیراتی را بررسی کرده است که جنسیت، سن، مذهب و شغل بر روی نگرش افراد در مورد چگونگی برنامه ریزی آموزش خانواده دارد. نتایج بدست آمده تأثیرات موارد فوق را بر روی نگرش بزرگسالان تأیید کرد. پاسخگویانی که از وضعیت های شغلی بالاتری برخوردار بودند، نگرش مطلوب تری داشتند؛ همچنین آنها نشان دادند که برنامه ریزی آموزش خانواده باید بر پایه و اساس مذهب فراگیران صورت گیرد (ثابتی، ۱۳۷۵).

مطالعه دیگری توسط مک دانیل (۱۹۸۷) با عنوان موانع مشارکت بزرگسالان در کلاسهای آموزشی، انجام گرفت. این مطالعه موانع مشارکت فراگیران بزرگسال در کلاسهای آموزشی را در مناطق شهری و در شمال غربی آمریکا بررسی کرد، مهمترین موانع یافت شده در این زمینه عبارت بوده اند از: وجود برنامه های تکراری در کلاسهای آموزشی، موقعیت جغرافیایی، هزینه های مربوط به کلاسهای آموزشی و عدم دسترسی به اطلاعات در مورد برنامه های آموزش بزرگسالان (ثابتی، ۱۳۷۵).

هرقل در تحقیقات انجام شده ضمن مصاحبه با اولیای دانش آموزان، سؤالاتی در زمینه جلسات آموزش خانواده مطرح کرد، در تحلیل پاسخ های اولیاء مشخص گردید که اکثر آنان مایلند از طریق شرکت در این قبیل جلسات از وضع تحصیلی و اجتماعی فرزندان خود مطلع گردند. اما ظاهراً از اینکه محتوای این جلسات صرفاً آموزشی است، چندان راضی نیستند و ترجیح می دهند در این نوع گردهمایی ها، مسایل مربوط به رشد عاطفی و اجتماعی فرزندانشان نیز مطرح گردد. یکی از انتظارات آنان از انجمن های اولیاء و مربیان این است که مدیر مدرسه قبلاً موضوع صحبت و دستور جلسه را به اطلاع اولیاء برساند تا آنان با آمادگی بیشتری در جلسات حضور یابند. عده ای از اولیاء پیشنهاد کرده بودند که در برخی از جلسات، فرزندان آنان نیز حضور داشته باشند تا در جریان تبادل نظریات اولیاء و مربیان خود قرار گیرند (اسدی، ۱۳۷۹).

مطالعه ای توسط بیگی، اس. مزاروس و همکاران (۲۰۰۲) صورت گرفته است؛ نتایج این مطالعه نشان می دهد که جنبه های آموزش والدین مهم هستند و در زمینه ترس و اضطراب بچه ها، آموزش والدین به کاستن از آن و پیشرفت تحصیلی آنها کمک خواهد کرد. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که تشویق فرزندان به یادگیری در خانه، تأثیر به سزایی در موفقیت تحصیلی فرزندان

داشته است و انتظارات واقع بینانه والدین از عملکرد مدرسه ای کودکان، با عملکرد مثبت تحصیلی رابطه داشت.

پژوهشی توسط ساندر اکریستین سون و همکاران (۲۰۰۲) در خصوص آموزش والدین انجام گرفته است؛ نتایج این پژوهش نشان می دهد که انتظارات بالای پدر و مادر از عملکرد بچه هایشان در مدرسه، همسو با عملکرد مثبت آموزشی آنها در مدرسه است و این موضوع به ادراک بچه ها از انتظارات والدین بر می گردد. والدینی که از بچه ها انتظار دارند و آنها را از لحاظ فکری پرورش می دهند، پاسخ گوی احساسات آنها هستند و از پیشرفت آنها حمایت می کنند، نقش مؤثری در عملکرد تحصیلی فرزندانشان دارند.

پژوهشی با عنوان " بررسی نظرات اولیاء و مدیران و مدرسین پیرامون علل گرایش و عدم گرایش اولیاء نسبت به آموزش خانواده " توسط علی اشرف مهران قمری (۱۳۷۷) در استان همدان انجام شده است؛ نتایج این پژوهش نشان می دهد که عوامل زیر باعث کاهش گرایش اولیای دانش آموزان نسبت به آموزش خانواده شده است:

- عدم شروع و پایان به موقع جلسات
- تکراری بودن مباحث و مطالب
- استفاده از روش یکنواخت سخنرانی
- کاربردی نبودن مطالب و مباحث
- استفاده از مدرس مرد در برنامه های مدارس دخترانه
- مخلوط کردن مباحث جلسات با موضوع های سیاسی و اقتصادی

پژوهش دیگری توسط اسدی (۱۳۷۹) تحت عنوان " بررسی میزان تأثیر آموزش خانواده بر تغییر رفتار والدین نسبت به فرزندان خود در دوره راهنمایی و متوسطه شهرستان شهرضا " انجام گرفته است؛ نتایج تحقیق نشان داد که رابطه معناداری بین آموزش خانواده و ارتقای آگاهی ها و دانسته های تربیتی والدین، بهبود راهنمایی تحصیلی - هدایت دینی و اخلاقی فرزندان، شیوه های مناسب روابط خانوادگی وجود دارد. به عبارت دیگر تأثیر آموزش خانواده بر تغییر رفتار والدین نسبت به فرزندان خود در بین والدین آموزش دیده بیشتر از والدین آموزش ندیده می باشد. این تفاوت در بین والدین

دانش آموزان دوره راهنمایی کمتر ولی در بین والدین دوره متوسطه بیشتر می باشد .

پژوهشی با عنوان " نیازهای آموزشی والدین فرهنگی برای تربیت فرزندان " در شهرستان گرمسار توسط نقاش (۱۳۷۳) انجام شده است؛ نتایج این پژوهش نشان می دهد که والدین فرهنگی از مسایل تربیتی کودکان اطلاعات خوبی دارند اما آنها به اطلاعات دقیق تری در این رابطه نیاز دارند . اطلاعات والدین از رشد و خصوصیات آن در دوران کودکی تقریباً در سطح متوسط است و به آگاهی های بیشتری در این زمینه نیاز دارند

پژوهش دیگری توسط محمد خانی (۱۳۷۶) با عنوان " بررسی نگرش والدین دانش آموزان شهر تهران در مورد میزان اثر بخشی برنامه های آموزش خانواده در برآوردن نیازهای آموزشی آنان " انجام گرفته است؛ نتایج پژوهش مذکور نشان می دهد که کلاسهای آموزش خانواده اثر بخشی لازم را داشته است . اکثریت والدین مورد مطالعه تأثیر کلاسهای آموزش خانواده را در بر آوردن نیازهای آموزشی والدین شرکت کننده در این کلاسها مثبت می دانند همچنین اکثریت والدین شرکت کننده در کلاسهای آموزش خانواده از محتوای برنامه های اجرا شده در این کلاسها رضایت خاطر دارند و نسبت به اثر بخش بودن کلاسها خوش بین هستند.

پژوهشی با عنوان " بررسی عملکرد کلاسهای آموزش خانواده از نظر والدین و مدیران مدارس شهرستانهای استان تهران " توسط فتح آبادی و عمویی (۱۳۸۱) انجام گرفته است؛ نتایج پژوهش مذکور نشان داد که هم والدین و هم مدیران، کلاسهای آموزش خانواده را از لحاظ میزان دست یابی به اهداف آموزشی و تربیتی، مثبت ارزیابی می نمایند. بین والدین مرد و زن و والدین با تحصیلات متفاوت از لحاظ ارزیابی فوق تفاوت معناداری وجود ندارد . والدین با سن کمتر و شغل آزاد، میزان دست یابی کلاسهای آموزش خانواده را به اهداف فوق بهتر ارزیابی می کنند.

همچنین نتایج نشان داد والدینی که در دوره قبلی شرکت کرده اند، کلاسها را اثربخش تر ارزیابی می کنند و بطور کلی نتایج پژوهش حاکی از اهمیت توجه به فرآیند آموزش خانواده و تشکیل کلاسهای مربوط جهت افزایش آگاهی و مهارتهای مورد نیاز والدین در آموزش و پرورش فرزندان است .

با نگاهی به نتایج پژوهشهای داخلی و خارجی می توان دریافت که ضرورت تشکیل دوره های آموزش خانواده در مدارس، در جهت افزایش آگاهی ها و دانسته های تربیتی والدین، تغییر و اصلاح نگرش آنها نسبت به انتظارات و توقعات شان از فرزندان، پیشرفت تحصیلی و مشکلات رفتاری امری اجتناب ناپذیر است. از آنجا که نتایج برخی پژوهش ها نشان می دهد که مشکلاتی نظیر: استفاده از روش یکنواخت سخنرانی، کاربردی نبودن مباحث و مطالب، تکراری بودن مباحث کلاسها، تخصص نداشتن مدرس آموزش خانواده و غیره، از کارایی این دوره ها کاسته و موجب استقبال کمتر اولیای دانش آموزان شده است. بنابراین به نظر می رسد محتوای آموزش ها کاملاً مطابق نیازهای والدین نبوده و نیازمند ایجاد تغییرات و اصلاحاتی است. با درک این موضوع، پژوهشگر در این پژوهش به نیاز سنجی آموزشی از اولیای دانش آموزان، مدرسین و مدیران دوره ها پرداخته است تا با تعیین نیازهای آموزشی اولیاء، پیشنهادات و راه کارهای عملی به برنامه ریزان و کارشناسان آموزش خانواده در جهت اصلاح محتوای آموزشی دوره ها ارائه نماید.

روش شناسی تحقیق

روش تحقیق توصیفی از نوع زمینه یابی است. از آنجایی که در این پژوهش از اولیای دانش آموزان مدارس ابتدایی، راهنمایی و متوسطه و همچنین مدیران و مدرسین دوره های آموزش خانواده پیرامون نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان در زمینه مسایل تربیتی فرزندان نظر خواهی به عمل آمده، از روش زمینه یابی استفاده شده است.

جامعه آماری این پژوهش را کلیه مدیران و مدرسین دوره های آموزش خانواده و همچنین اولیای دانش آموزان مدارس ابتدایی، راهنمایی و متوسطه تابعه سازمان آموزش و پرورش شهرستان های استان تهران تشکیل داده اند. حجم نمونه پژوهش شامل ۸۳۷ نفر از اولیای دانش آموزان، ۷۶ نفر مدیر مدرسه و ۷۵ نفر از مدرسین دوره آموزش خانواده می باشند که جهت انتخاب اولیای دانش آموزان از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای استفاده گردید و مدیران و مدرسین دوره ها به روش تصادفی برگزیده شدند.

جهت جمع آوری اطلاعات این پژوهش، پرسشنامه هایی تهیه و تکمیل شد پرسشنامه های مربوط به اولیای دانش آموزان شامل سه نوع پرسشنامه به تفکیک دوره تحصیلی فرزندان بود؛ همچنین برای جمع آوری اطلاعات از مدیران و مدرسین دوره های آموزش خانواده از پرسشنامه ویژه ای استفاده شد.

پرسشنامه های پژوهش قبل از اجرای نهایی به صورت مقدماتی و آزمایشی در مدارس یک ناحیه آموزشی اجرا شد و بعد از اصلاحات نهایی و بدست آوردن ضریب اعتبار و روایی قابل اطمینان نسبت به اجرای نهایی آنها اقدام گردید. جهت تعیین روایی پرسشنامه های اولیای دانش آموزان، مدرس و مدیر دوره از دو بعد روایی صوری و محتوایی استفاده شد. به منظور حصول اطمینان از روایی پرسشنامه سعی شد که تمام سؤالات پژوهش از طریق پرسشنامه ها تحت پوشش قرار گیرد. همچنین به تأیید متخصصان روان سنجی، ناظر طرح و کارشناسان انجمن اولیا و مربیان نیز رسید. برای بررسی پایایی ابزارهای جمع آوری داده ها، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید که ضرایب پایایی به شرح زیر بدست آمد:

مقدار ضریب پایایی کل سؤالات پرسشنامه اولیای دانش آموزان $\alpha = 0/80$

مقدار ضریب پایایی کل سؤالات پرسشنامه مدیران دوره $\alpha = 0/76$

مقدار ضریب پایایی کل سؤالات پرسشنامه مدرسین دوره $\alpha = 0/76$

برای اجرای پژوهش، پرسشگرانی از نواحی آموزشی انتخاب گردیدند. پرسشگران مطابق راهنمایی صورت گرفته، در جلسات پایانی دوره آموزش خانواده به مدارس منتخب مراجعه نموده و نسبت به تکمیل پرسشنامه های اولیاء پس از ارائه توضیحات لازم، اقدام نمودند. همچنین با استفاده از مصاحبه، پرسشنامه های مربوط به مدیر و مدرس دوره را تکمیل کردند. پرسشنامه های مذکور شامل تعدادی سؤال بسته (از نوع مقیاس پنج درجه ای لیکرت و سه درجه ای) و تعدادی سؤال باز بود که با لحاظ نمودن دستورالعمل آموزش خانواده، ادبیات پژوهشی مربوط و نظرات ناظر طرح و کارشناسان انجمن اولیاء و مربیان تهیه و تدوین شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از شاخص های آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردید.

یافته های تحقیق

۱- نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره ابتدایی
اطلاعات جدول زیر نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره ابتدایی را نشان می دهد .
جدول ۱: نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره ابتدایی از نظر اولیا ، مدیران و مدرسین دوره های آموزش خانواده

ردیف	نیازهای آموزشی	اولیا	مدیران	مدرسین
۱	تربیت دینی و اخلاقی فرزندان	۷۷/۰۹	۵۰	۴۷/۶۱
۲	رابطه والدین با کودکان	۸۰/۶۴	۲۱/۴۲	۱۴/۲۸
۳	بهداشت فردی کودکان	۶۴/۱۹	۳۲/۱۴	۲۳/۸۱
۴	تربیت عاطفی و اجتماعی فرزندان	۵۶/۱۲	۳۲/۱۴	۳۸/۱۱
۵	آشنایی با مراحل رشد جسمی ، ذهنی ، عاطفی و اجتماعی فرزندان	۵۱/۶۱	۳۲/۱۴	۳۳/۳۳
۶	چگونگی روابط والدین با یکدیگر	۷۶/۷۷	۱۷/۸۵	۴۲/۸۵
۷	شناخت ناهنجاری های رفتاری فرزندان و اصلاح آنها	۷۴/۵۱	۲۱/۴۲	۲۳/۸۱
۸	شناخت ناتوانی های یادگیری فرزندان و اصلاح آنها	۶۳/۵۴	۲۸/۵۷	۲۸/۵۷
۹	اصول تغذیه کودکان	۶۲/۹	۱۷/۸۵	۲۳/۸۱
۱۰	آموزش مهارتهای زندگی به فرزندان	۵۲/۲۵	۱۷/۸۵	۲۳/۸۱
۱۱	تربیت و مراقبت جنسی فرزندان	۵۰/۴	۱۷/۸۵	۲۸/۵۷
۱۲	چگونگی برقراری رابطه مطلوب با مدرسه	۵۱/۹۳	۳۹/۲۸	۱۴/۲۸
۱۳	مدیریت خانواده و روشهای اداره آن	۶۹/۰۳	۲۱/۴۲	۱۴/۲۸
۱۴	شناخت نیازهای کودک و چگونگی تامین آنها	۶۹/۳۵	۲۱/۴۲	۳۳/۳۳
۱۵	شناخت و حل مشکلات آموزشی کودکان	۶۳/۸۷	۲۸/۵۷	۲۸/۵۷
۱۶	آشنایی با کتابهای مناسب کودکان	۷۱/۲۹	۲۱/۴۲	۱۴/۲۸
۱۷	اعتیاد و آسیب های آن	۵۶/۱۲	-	-
۱۸	خانواده متعادل و مشخصه های آن	۴۷/۰۹	۲۸/۵۷	۱۴/۲۸
۱۹	اقتصاد خانواده و شیوه های بهینه سازی آن	۴۶/۱۲	-	-

۲- نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره راهنمایی
اطلاعات جدول زیر نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره راهنمایی را نشان می دهد .

جدول ۲: نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره راهنمایی از نظر اولیا، مدیران، و مدرسین دوره های آموزش خانواده

ردیف	نیازهای آموزشی	اولیا	مدیران	مدرسین
۱	تربیت دینی و اخلاقی نوجوان	۷۳/۰۶	۵۸/۳۳	۳۸/۲۳
۲	آشنایی با مراحل رشد جسمی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی نوجوان	۷۱/۹۵	۳۷/۵	۳۲/۳۵
۳	تربیت و مراقبت جنسی نوجوان	۵۹/۰۴	۳۳/۳۳	۶۱/۷۶
۴	برقراری ارتباط مناسب با نوجوان	۵۹/۴۰	۲۵	۳۵/۲۹
۵	چگونگی برخورد با مشکلات تحصیلی نوجوان	۶۳/۰۹	۴۵/۸۳	۳۵/۲۹
۶	آموزش مهارت‌های اجتماعی به نوجوان	۶۳/۲۶	۴۱/۶۶	۱۷/۶۴
۷	چگونگی برقراری ارتباط با مدرسه	۶۱/۹۹	۳۳/۳۳	۲۰/۵۸
۸	شناخت نیازها و علایق نوجوان	۷۳/۰۶	۲۵	۲۰/۵۸
۹	شناخت رفتارهای ناپهناجار نوجوان و چگونگی برخورد با آن	۶۳/۰۹	۲۵	۱۷/۶۴
۱۰	آسیب های اجتماعی در دوره نوجوانی	۶۰/۱۴	۲۵	۲۰/۵۸
۱۱	چگونگی ارتباط والدین با یکدیگر	۶۰/۵۱	۲۰/۸۳	۸/۸۳
۱۲	روش های مناسب دوست یابی نوجوان و رابطه با آنها	۷۲/۳۲	۱۲/۵	۱۱/۷۶
۱۳	آشنایی با خدمات راهنمایی و مشاوره و بهره گیری از آنها	۵۹/۷۷	۱۶/۶۶	۱۱/۷۶
۱۴	آموزش مهارت‌های زندگی به نوجوان	۶۸/۲۶	۴۱/۶۴	۱۱/۷۶
۱۵	کمک به هویت یابی نوجوان	۶۳/۲۶	۱۲/۵	۱۷/۶۴
۱۶	آشنایی با کتاب‌های مناسب نوجوان	۶۳/۴۶	۱۶/۶۶	۸/۸۳
۱۷	برنامه ریزی تحصیلی و درسی برای فرزندان	۶۳/۰۹	۴۵/۸۳	۳۵/۲۹
۱۸	نحوه گذران اوقات فراغت در دوره نوجوانی	۶۷/۸۹	۲۵	۱۴/۷۰
۱۹	مشکلات عاطفی و رفتاری نوجوان و کمک به حل آنها	۷۲/۶۳	۲۵	۱۷/۶۴
۲۰	مدیریت خانواده و روش‌های اداره آن	۶۱/۲۵	-	-
۲۱	خانواده متعادل و مشخصه های آن	۵۵/۳۵	-	-
۲۲	اقتصاد خانواده و شیوه های بهینه سازی آن	۵۳/۷۰	-	-

۳- نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره متوسطه
اطلاعات جدول زیر نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره متوسطه را نشان می دهد.

جدول ۳: نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره متوسطه از نظر آنها ، مدیران ، و مدرسین دوره های آموزش خانواده

ردیف	نیازهای آموزشی	اولیا	مدیران	مدرسین
۱	نحوه رابطه والدین با نوجوان	۷۷/۷	۵۴/۱۶	۷۰
۲	تربیت اخلاقی و دینی نوجوان	۶۲/۰۵	۴۵/۸۳	۴۰
۳	آشنایی با ویژگی های روانی و عاطفی نوجوان	۷۲/۶۵	۵۰	۳۰
۴	اسباب های اجتماعی در دوره نوجوانی و شیوه های مقابله با آنها	۶۱/۳۲	۳۲/۳۳	۱۵
۵	آشنایی با مراحل رشد جسمی ، ذهنی ، عاطفی و اجتماعی نوجوان	۵۶/۶۴	۱۶/۲۴	۲۵
۶	بهداشت روانی نوجوان	۵۰/۴۸	۱۶/۲۴	۲۵
۷	راهنمایی تحصیلی و شغلی فرزندان در دوره نوجوانی	۶۰/۵۴	۳۲/۳۳	۱۵
۸	آموزش مهارت های اجتماعی به نوجوان	۴۸/۰۴	۱۶/۲۴	۳۰
۹	هدایت جنسی و مسایل مربوط به ازدواج	۵۰/۴۸	۲۵	۲۰
۱۰	چگونگی برقراری ارتباط مناسب با مدرسه	۴۷/۲۶	۱۴/۵	۲۰
۱۱	آموزش مهارت های زندگی به فرزندان در دوره نوجوانی	۴۸/۰۴	۱۲/۵	۱۵
۱۲	نحوه رابطه والدین با یکدیگر	۷۷/۷	۱۲/۵	۱۰
۱۳	روش های دوست یابی و نحوه برخورد با جنس مخالف	۵۰/۳۹	۱۲/۵	۱۰
۱۴	شناخت نیازها و علایق نوجوان	۶۷/۱۸	۵۰	۳۰
۱۵	انتظارهای نوجوانان از بزرگسالان	۷۵/۷۸	۵۴/۱۶	۷۰
۱۶	آشنایی با کتاب های مناسب نوجوانان	۵۸/۷۸	۳۲/۳۳	۲۵
۱۷	برنامه ریزی تحصیلی و درسی برای فرزندان دبیرستانی	۵۸/۲۰	۳۲/۳۳	۱۵
۱۸	رفتارهای ناپسند نوجوان و چگونگی کاهش آنها	۵۹/۷۶	۳۲/۳۳	۲۵
۱۹	نحوه گذران مطلوب اوقات فراغت در نوجوانان	۵۵/۰۷	۱۶/۶۶	۳۵
۲۰	مشکلات تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی و چگونگی حل آنها	۵۸/۹۸	۳۲/۳۳	۱۵
۲۱	هویت یابی نوجوان	۵۰/۳۹	۱۲/۵	۱۰
۲۲	مدیریت خانواده و روش های اداره آن	۴۷/۲۶	-	-
۲۳	خانواده متعادل و مشخصه های آن	۴۲/۶	-	-
۲۴	اقتصاد خانواده و شیوه های بهینه سازی آن	۴۱/۳۰	-	-

۴- میزان انطباق محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره ابتدایی

داده های جدول زیر میزان انطباق محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده را با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره ابتدایی از دیدگاه اولیاء ، مدیران و مدرسین نشان می دهد .

جدول ۴: نظرات اولیا ، مدیران و مدرسین دوره ابتدایی در مورد محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده

میزان انطباق دوره ها با نیازهای آموزشی اولیا			پاسخگویان
زیاد	متوسط	کم	
۷۱/۱	۱۹/۷	۹/۲	اولیا
۸۹/۳	۷/۱	۳/۶	مدیران
۷۴/۲	۱۴/۳	۹/۵	مدرسین
۰/۳۳۵			معناداری

از نظر اولیای دانش آموزان ، مدیران و مدرسین دوره های آموزش خانواده ، محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده تا اندازه زیادی با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره ابتدایی انطباق و هماهنگی دارد. به علاوه تفاوت معناداری میان اظهار نظر های سه گروه مورد بررسی از نظر میزان انطباق محتوای آموزشی با نیازهای آموزشی اولیا در مقطع ابتدایی وجود ندارد. با اینحال بیشترین میزان انطباق از نظر مدیران و کمترین آن از طرف اولیا اعلام شده است.

۵- میزان انطباق محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره راهنمایی

داده های جدول زیر میزان انطباق محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده را با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره راهنمایی از دیدگاه اولیاء ، مدیران و مدرسین نشان می دهد .

جدول ۵: نظرات اولیا، مدیران و مدرسین دوره راهنمایی پیرامون محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده

میزان انطباق دوره ها با نیازهای آموزشی اولیا			پاسخگویان
زیاد	متوسط	کم	
۵۸/۶	۲۶/۱	۱۵/۳	اولیا
۸۷/۵	۸/۳	۴/۲	مدیران
۷۳/۵	۵۰/۶	۵/۹	مدرسین
۰/۰۳۵			سطح معناداری

هرچند از نظر اولیای دانش آموزان، مدیران و مدرسین دوره های آموزش خانواده، محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده تا اندازه زیادی با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره راهنمایی انطباق و هماهنگی دارد. ولی تفاوت معناداری میان اظهار نظر های سه گروه مورد بررسی از نظر میزان انطباق محتوای آموزشی با نیازهای آموزشی اولیا وجود دارد. به طوری که میزان انطباق محتوای آموزشی با نیازها از نظر اولیا نسبت به مدیران و مدرسان پایین می باشد. بنابراین برنامه ریزان درسی دوره های آموزش خانواده می بایست توجه بیشتری به نظرات اولیا داشته باشند و محتوای آموزشی را با نیازهای آنها تهیه کنند.

۶- میزان انطباق محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره متوسطه
داده های جدول زیر میزان انطباق محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده را با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره متوسطه از دیدگاه اولیاء، مدیران و مدرسین نشان می دهد.

جدول ۶: نظرات اولیا ، مدیران و مدرسین دوره متوسطه پیرامون محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده

میزان انطباق دوره ها با نیازهای آموزشی اولیا			پاسخگویان
زیاد	متوسط	کم	
۶۶۰	۲۳،۱	۱۰/۹	اولیا
۸۳،۳	۸،۳	۸،۳	مدیران
۸۰	۱۰	۱۰	مدرسین
۰/۲۸۴			سطح معناداری

از نظر اولیای دانش آموزان ، مدیران و مدرسین دوره های آموزش خانواده، محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده تا اندازه زیادی با نیازهای آموزشی اولیای دانش آموزان دوره متوسطه انطباق و هماهنگی دارد. هرچند شدت انطباق محتوی با نیازها از نظر سه گروه مورد بررسی یکسان نیست و میران و مدرسان بیش از مربیان بر وجود هماهنگی محتوی با نیازها تأکید داشته اند ولی تفاوت معناداری میان اظهار نظرها وجود ندارد.

نتیجه گیری

یافته ها نشان داد که در مجموع، محتوای آموزشی دوره های آموزش خانواده با نیازهای آموزشی انطباق داشته است. هرچند میزان های انطباق در هر سه مقطع تحصیلی خوب بیان شده است ولی در مقطع ابتدایی تفاوت معناداری میان اظهار نظرهای اولیا، مدیران و مدرسان وجود داشته است. به طوری که اولیا کمتر از مدیران و مدرسان بر وجود هماهنگی میان محتوای آموزش و نیازهای آموزشی دوره های آموزش خانواده تأکید کرده اند. چنین دیدگاهی در مقاطع تحصیلی راهنمایی و متوسطه نیز به صورت غیر معنادار وجود دارد. با توجه به نتایج بدست آمده از تحقیق مهمترین نیازهای آموزشی والدین به تفکیک دوره تحصیلی عبارتند از:

الف) نیازهای آموزشی والدین دانش آموزان دوره ابتدایی

- آموزش مهارتهای زندگی به فرزندان
- مدیریت خانواده و روشهای اداره آن
- آشنایی با کتابهای مناسب کودکان

- چگونگی روابط والدین با یکدیگر
- شناخت نیازهای جسمانی و روانی کودک و چگونگی تأمین آنها
- اعتیاد و آسیب های آن
- خانواده متعادل و مشخصه های آن
- ب) نیازهای آموزشی والدین دانش آموزان دوره راهنمایی
- شناخت رفتارهای نابهنجار نوجوان و چگونگی برخورد با آنها
- آموزش مهارت های زندگی به نوجوان
- مدیریت خانواده و روش های اداره آن
- آموزش مهارت های اجتماعی به نوجوان
- آسیب های اجتماعی در دوره نوجوانی
- روش های مناسب دوست یابی نوجوان و رابطه با آنها
- کمک به هویت یابی نوجوان
- آشنایی با کتاب های مناسب نوجوانان
- نحوه گذران اوقات فراغت در دوره نوجوانی
- مشکلات عاطفی و رفتاری نوجوان و کمک به حل آنها
- خانواده متعادل و مشخصه های آن
- نحوه رابطه والدین با یکدیگر
- اقتصاد خانواده و شیوه های بهینه سازی آن
- ج) نیازهای آموزشی والدین دانش آموزان دوره متوسطه
- آسیب های اجتماعی در دوره نوجوانی و شیوه های مقابله با آنها
- آموزش مهارت های اجتماعی به نوجوان
- آموزش مهارت های زندگی به نوجوان
- روش های دوست یابی و نحوه برخورد با جنس مخالف
- آشنایی با کتاب های مناسب نوجوانان
- رفتار های نابهنجار نوجوان و چگونگی کاهش آنها
- خانواده متعادل و مشخصه های آن
- چگونگی برقراری ارتباط مناسب با مدرسه
- نحوه رابطه والدین با یکدیگر
- نحوه گذران مطلوب اوقات فراغت در نوجوانان

- هویت یابی نوجوان
- مدیریت خانواده و روشهای اداره آن

پیشنهادهای

- ۱) مدرسان آموزش خانواده علاوه بر آموزش سر فصل های مصوب ، به آموزش با عناوین پیشنهادی تحقیق حاضر که - جزء نیازهای آموزشی والدین می باشد - نیز بپردازند تا نیازهای آموزشی واقعی والدین را برآورده سازند .
- ۲) جهت افزایش مشارکت و فعال شدن والدین در دوره های آموزش خانواده ، مدرسان از روش های فعال آموزشی استفاده کنند و در صورت ممکن از فیلم های آموزشی نیز بهره گیرند .
- ۳) جهت رفع مشکلات ارتباطی میان فرزندان و والدین ، ترتیبی اتخاذ گردد که در برخی از جلسات فرزندان نیز حضور داشته باشند .
- ۴) جهت ایجاد هماهنگی در شیوه های تربیتی فرزندان ، در مدارس ترتیبی اتخاذ شود که پدر و مادر باهم در برخی از جلسات آموزش خانواده شرکت نمایند .

منابع

فارسی

- اسدی، شهرام، (۱۳۷۹)، بررسی میزان تأثیر آموزش خانواده بر تغییر رفتار والدین نسبت به فرزندان خود در دوره راهنمایی و متوسطه شهرستان شهرضا، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان.
- انجمن اولیاء و مربیان، (۱۳۷۷)، دستورالعمل جامع آموزش خانواده، دفتر مرکزی انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران.
- تقی زاده، احسان، (۱۳۷۵)، اهمیت آموزش خانواده و ضرورت بازنگری در آن، تهران، ماهنامه تربیت، دوره یازدهم، شماره ۱۰.
- ثابتی، حسن، (۱۳۷۵)، بررسی نگرش اولیای دانش آموزان درباره عوامل مؤثر در جذب آنها به کلاسهای آموزش خانواده در شهر یزد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- فتح آبادی، جلیل و عمویی، رضا، (۱۳۸۱)، بررسی عملکرد کلاسهای آموزش خانواده از نظر والدین و مدیران مدارس شهرستانهای استان تهران، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش شهرستانهای تهران.
- قمری مهران، علی اشرف، (۱۳۷۷) بررسی نظرات اولیاء، مدیران و مدرسین پیرامون علل گرایش و عدم گرایش اولیاء نسبت به آموزش خانواده، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان همدان.
- عصاره، علیرضا، (۱۳۷۴)، آموزش اولیاء ضرورت اعتلای خانواده، تهران، تربیت، دوره یازدهم، شماره ۵.
- محمد خانی، کیهان، (۱۳۷۶)، بررسی نگرش والدین دانش آموزان شهر تهران در مورد میزان اثر بخشی برنامه های آموزش خانواده در برآوردن نیازهای آموزشی آنان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- نقاش، فاطمه، (۱۳۷۳)، نیازهای آموزشی والدین فرهنگی برای تربیت فرزندان در شهرستان گرمسار، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت و برنامه ریزی وزارت آموزش و پرورش.
- نوایی نژاد، شکوه، (۱۳۷۲)، سه گفتار درباره راهنمایی و تربیت فرزندان، تهران، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.

- نبوی ، سید صادق ، (۱۳۸۳) ، نیازسنجی آموزشی اولیای دانش آموزان جهت آموزش خانواده در دوره های ابتدایی ، راهنمایی و متوسطه ، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش شهرستانهای تهران

انگلیسی

- Peggy.S.Mezaros,Gloria -Bird,Bonnie -Granam,Melissa -Chase (2002); **Parent education**, Website Development CENTER For in Formation technology impacts On Children.

-Sandra – Christenson,Jane-Conoley and other Practioners; (2003); **Parent education**, Website Development,Center For in Formation technology impacts On Children.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی